

השפעת המוצא המשפחתי על תחושת הבדידות והקולקטיביות

שם:

ת.ז.:

תקציר

מחקרים עדכניים מהארץ ומהעולם מגלים, כי תחושת הבדידות, הינה תופעה אוניברסלית, אשר פוגעת בעיקר ובמיוחד באוכלוסיות החלשות, הסובלות, בין היתר, בקשיים בהשתלבות במרחב החברתי. קבוצה כזו הינה למשל, קבוצת העולים, לרבות אלו שעלו מברית המועצות דאז, או הקהילה האתיופית, אשר בולטת בקשיי ההשתלבות שלה בחברה הישראלית. בעבודת מחקר זו, ביקשתי לבחון את הקשר בין גיל הנבדק לבין תחושת הבדידות שלו, על היבטיה השונים, ותוך בחינת הקשר בין תחושה זו לבין תפיסותיו האינדיבידואליות או קולקטיביות, המתארות במידה רבה, את מידת השתלבותו בחברה. על כן, כדי לשאול 'כיצד משפיע ממד הגיל של הנבדק על תחושת הבדידות ותחושת הקולקטיביות/אינדיבידואליות שלו?' בוצע מחקר כמותי על בסיס 53 משתתפים, רובם בני הקהילה האתיופית. ממצאי המחקר לא הצליחו להוכיח את השערות המחקר, אשר תפסו קשר בין גיל הנבדקים לבין תחושת הבדידות שלהם ולבין תפיסותיהם הקולקטיביות. ממצאי המחקר מבטאים את הבעיות המתודולוגיות שליוו את ביצוע המחקר, ומאוששים מחקרים קודמים, המצביעים על ניתוק הקשר בין מוצא העולה, השתלבותו ותחושת הבדידות שלו. מחקרי המשך, יוכלו להוסיף וללמד על קשרים אלו.

מבוא

'בדידות' (ובאנגלית Loneliness), תחושת בדידות, הינה תופעה מוכרת ובעלת חשיבות ומחקר רב במסגרת העבודה והמחקר האקדמי. הסיבה העיקרית לכך, נובעת משכיחותה הרבה דווקא במציאות האורבנית הפוסט מודרנית, המתארת מציאות חברתית שבה חלק ארי ומרכזי מתוך המציאות היום יומית של האדם הממוצע, כוללת אינטראקציה ושיח עם זרים (Khvorostianov & Remennick, 2017). שיח המתאפיין בחוסר ההיכרות בין הצדדים, ובחוסר בהיבטים רגשיים, אשר מהווים צורך בסיסי אך בלתי מובן מאליו, במציאות אורבנית מנוכרת, בה תחושת הקהילות ורלוונטיות הקהילה למציאות היום יומית, אינה מוגבלת ואף בלתי קיימת (Pearlman-Avni, Goldschmidt & Shamir, 2020).

בד בבד, תחושת בדידות זו, אשר נכונה במידה רבה במערב בכלל, ועבור האדם הממוצע, עשויה להיות אף נוכחת יותר במציאות חייו של המהגר והזר (ובישראל – של העולה החדש), אשר תחושת השייכות ותחושת הבדידות משמעותיים יותר נוכח המציאות החברתית הזרה לו, וקשייו הגדולים יותר להשתלב במציאות

החברתית הזו, לצד עולם התעסוקה (כאהן-סטרבצ'ינסקי, לוי וקונסטנטינוב, 2010). בעבודת מחקר זו, אבקש לבחון מציאות עולמם של 'עבריים' לעומת אזרחים ישראלים הנמצאים בקהילות המיעוט בישראל, כמו למשל הקהילה האתיופית, כדי להבין את ההשפעה של מוצאם על תחושת הבדידות שלהם, ותוך בחינה של תחושת הקולקטיביות שלהם לעומת תחושת האינדיבידואליות שלהם. זאת כדי לשאול (כשאלת מחקר), 'כיצד משפיע ממד הגיל של הנבדק על תחושת הבדידות ותחושת הקולקטיביות/אינדיבידואליות שלו?'

כדי לענות על שאלה זו, במאמר זה תוצג סקירת ספרות קצרה אשר תעסוק בתחושת הבדידות, תחושת הקולקטיביות, והקשר שלה למדינת המוצא בהתאם למחקרים אמפיריים ותיאורטיים, ולבסוף גם מחקר כפי שבוצע על קבוצה של 57 נבדקים. כך ניתן יהיה ללמוד ולהסיק מסקנות על מצבם של עולים חדשים ובני קבוצות מיעוט במדינת ישראל, והשפעה מיקומם החברתי על תפיסתם הקוגניטיבית של מצבם הרגשי, כמראה המשקפת את יכולת השתלבותם בחברה.

סקירת ספרות

מציאות עולמם של בני מיעוטים ועולים חדשים

הגירה ממדינה אחת לאחרת, נחשבת לתופעה אנושית אשר הייתה נחשבת לנפוצה זה מאז ומתמיד (ואשר שכיחותה עלתה עם צמיחתן של אמצעי התחבורה), ואילו גם כיום, מהווה מוקד מחקרי נרחב, נוכח המשמעויות הנרחבות של תופעה זו. אם על קבוצות ומשמעות הגירתן, אם על יחידים, והמשמעות החברתית, הנפשית, הרגשית והזהותית שיש בתהליך ההגירה (Finklestein, Laufer & Solomon, 2012). ולבסוף, גם על מדינת היעד, וההשפעות החברתיות והדמוגרפיות הנרחבות של הגירה על מדינת היעד, ובוודאי שזו מתרחשת בממדים אדירים, נוכח למשל, מלחמת האזרחים בסוריה, אשר הובילה להגירה עצומה לאירופה (Willis, 2012).

הגירה לישראל, הינה תופעה אשר אף היא קיימת מלפני ולאחר הקמת המדינה, וזו נחשבת ל-'עלייה', מושג הבא לתאר את ההתרוססות הרוחנית, הדת ואף הציונית הנובעת מחזרתו של אדם יהודי אשר למעשה מעולם לא היה במדינת ישראל, ועורג, כמשאלת לב, לחזרה אליה, כבית אבותיו (Heilbrunn & Brown, 2013). עם זאת, העלייה, כמו ההגירה, נחשבת למאורע מטלטל מסיבות רבות, אותן ניתן לחלק בין תהליך ההגירה עצמו, אשר לעיתים קרובות, מלווה בקשיים וסכנות רבות, לבין תהליך ההשתלבות בחברה, המייצר 'שוק תרבותי', קשיי שפה, קשיים כלכליים, המקשים על המהגר ומשפחתו להשתלב בצורה מוצלחת בחברה ההגמונית, אשר לא פעם זה אינו שייך אליה (Finklestein et al., 2012).